

ТИХОЛОЗ Наталія – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник, директор Інституту франкознавства, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна (nataliya.tykholog@lnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3968-9162>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.11>

Бібліографічний опис статті: Тихолоз, Н. (2025). Іван Франко як творець-засновник літературної династії: культурно-антропологічний вимір. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 63, 95–103, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.11>

ІВАН ФРАНКО ЯК ТВОРЕЦЬ-ЗАСНОВНИК ЛІТЕРАТУРНОЇ ДИНАСТІЇ: КУЛЬТУРНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Анотація. Статтю присвячено постаті Івана Франка як фундатора літературної династії. **Мета** студії – з'ясувати риси творчої особистості І. Франка як засновника і творця літературної династії, виокремити індивідуальні прикмети характеру, світогляду і поведінки, які спричинилися до виникнення літературної династії. **Методологія** дослідження базується на використанні методів спостереження, аналізу і синтезу, а також біографічного, бібліографічного, культурно-історичного та культурно-антропологічного підходів. **Наукова новизна** полягає у виділенні домінантних персональних прикмет творчої індивідуальності письменника, які вплинули на виникнення літературної династії Франків і уможливили її розвиток. **Висновки.** На основі аналізу біографічних даних, творчого спадку і багатогранної громадсько-культурної діяльності Івана Франка виокремлено і схарактеризовано низку домінантних індивідуальних рис письменника як фундатора літературної династії, зокрема: 1) творча енергія, талант і проактивність; 2) гіперпродуктивність та універсалізм діяльності; 3) символічний капітал і суспільний авторитет; 4) націленість на створення сім'ї і народження та виховання нащадків; 5) відкритість, еволюційна змінність і нетворкінг (спільнототворення); 6) далекосяжність життєтворчої стратегії; 7) історичне значення творчого спадку і вплив на наступні покоління. Потужна творча енергія, характерна для особистості І. Франка, у поєднанні з багатогранною і чисельною творчою спадщиною та проактивною громадською діяльністю забезпечили письменнику суспільний авторитет і стали основою його символічного капіталу. А створення сім'ї, народження спадкоємців (чотирьох дітей), активне творення мережі, гуртування і формування спільноти однодумців як серед свого покоління, так і серед покоління своїх дітей, помножені на усвідомлену велику націєтворчу місію, визначили І. Франка як творця-засновника фамільної династії в українській літературі.

Ключові слова: літературна династія Франків, творча особистість, родина, літературний спадок, символічний капітал.

TYKHOLOZ Nataliia – Candidate of Philological Sciences, Senior Research Associate, Director at the Ivan Franko Studies Institute, Ivan Franko National University of Lviv, 1, University str., Lviv, 79000, Ukraine (nataliya.tykhloz@lnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3968-9162>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.11>

To cite this article: Tykhloz, N. (2025) Ivan Franko jak tvorec-jasnovnyk literaturnoji dynastiji: kulturno-antropologichnyj vymir [Ivan Franko as the creator and the founder of Franko literary dynasty: cultural and anthropological dimension]. *Problemy humanitarnych nauk: zbirnyk naukovych prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 63, 95–103, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.11> [in Ukrainian].

IVAN FRANKO AS THE CREATOR AND THE FOUNDER OF FRANKO LITERARY DYNASTY: CULTURAL AND ANTHROPOLOGICAL DIMENSION

Summary. The article is devoted to Ivan Franko as the founder of Franko literary dynasty. **The purpose of the article** is to reveal the peculiarities of Ivan Franko's creative personality as the creator and founder of Franko literary dynasty, to highlight the individual traits of his personality, worldview, and behavior that influence the emergence of Franko literary dynasty. **The methodology of the article** is based on the use of the methods of observation, analysis and synthesis, as well as biographical, bibliographic, historical-cultural and cultural-anthropological approaches. **The scientific novelty** lies in emphasizing the main personal features of the creative personality of the writer, which influence the emergence of Franko literary dynasty and caused its development. **Conclusions.** Based on an analysis of Ivan Franko's biographical data, creative legacy, and multifaceted of his social and cultural activities, this study identifies and characterizes several dominant personal traits that defined Ivan Franko as the founder of Franko literary dynasty, in particular: 1) creative energy, talent and proactiveness; 2) hyperproductivity and universalism of activity; 3) symbolic capital and social authority; 4) focus on starting a family and giving birth and the upbringing of heirs; 5) openness, the evolutionary changeability and networking; 6) the far-reaching of life-strategy; 7) the historical significance of Franko's creative legacy and its influence on posterity. The powerful creative energy that characterizes the creative personality of Ivan Franko, combined with his multifaceted and fruitful activities and proactive civic engagement, cemented the writer's social authority and was the basis of his symbolic capital. And starting the family, giving birth of the heirs (four children) – and efforts of writer to create and develop a network of like-minded individuals both among his own generation and among generations of his children, multiplied by a conscious great mission, defined Ivan Franko as founder of Franko literary dynasty.

Key words: Franko literary dynasty, creative personality, symbolic capital, creative legacy.

Постановка і актуальність проблеми.

Явище літературної династії, хоч і непоодиноке в українській культурі, проте трапляється все ж не так часто. Саме тому визначення обставин виникнення літературної династії, тобто родинної спільноти, у якій увага до слова та літературної творчості передається у спадок і діти та/чи онуки не просто генерують тексти, а й самі стають відомими письменниками, викликає науковий інтерес і заслуговує на окрему увагу.

Сьогодні ми б не говорили про родину Франків, а тим паче про династію Франків як про літературно-творчий організм, якби її головний творець і засновник – Іван Франко –

сам не був яскравою творчою особистістю і не поєднував у собі низку індивідуальних прикмет, які в кінцевому підсумку і спричинилися до постання цього феномена. Тож логічно виникають запитання: якими були передумови заснування творчої династії? Якими рисами особистості, світогляду, життєвої поведінки мав володіти її творець-засновник (фундатор), щоб його нащадки продовжили його справу і самі стали відомими письменниками (чи ширше – творчими особистостями)?

Аналіз останніх досліджень. Шукаючи відповіді на ці питання, спираюся на великий арсенал франкознавчих досліджень своїх попередників, які пов'язані з вивченням життя

і творчості Івана Франка (праці М. Гнатюка, М. Жулинського, М. Ільницького, В. Корнійчука, М. Легкого, Я. Мельник, Є. Нахліка, Р. Чопика), його світогляду (дослідження Я. Грицака, Т. Гундорової, І. Медведя, С. Сімо-нека, Б. Тихолоза), психології творчості (роз-відки І. Денисюка), педагогічної концепції (монографії В. Микитюка), комунікативної компетенції (праці Т. Космеди), видавничої діяльності (дослідження Б. Якимовича) та ін. Кожен зі згаданих дослідників у той чи той спосіб наголошував на рисах творчої особистості І. Франка як письменника, видавця, науковця, педагога, політика і громадського діяча, проте особливі риси українського генія, які вплинули на витворення літературної династії Франків досі залишаються не проартикульованими.

Тож **метою** цієї статті є осмислити постать І. Франка як творця і засновника літературної династії та виявити механізми формування спадкоємності інтелектуальних і творчих практик у родинному середовищі Франків. Головні **завдання** дослідження: 1) виокремити риси творчої особистості І. Франка, які вплинули на формування літературної династії; 2) проартикулювати індивідуальні прикмети характеру, світогляду і поведінки письменника, що стали визначальними у становленні його як культурного лідера та родинного авторитета; 3) визначити чинники, що обумовили життєтворчу стратегію Франка як довгострокову модель культурного впливу на наступні покоління.

Відтак послуговуючись **методами** аналізу й синтезу, біографічного, культурно-історичного й культурно-антропологічного підходів, а також опираючись на власні багаторічні спостереження над феноменом творчої особистості письменника, окреслю саме ці аспекти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед домінантних персональних рис творчої індивідуальності І. Франка, які вплинули на постання літературної династії і уможливили її розвиток, гадаю, слід виокремити такі:

1. Творча енергія, талант та проактивність.
2. Гіперпродуктивність та універсальність діяльності.

3. Символічний капітал і суспільний авторитет.

4. Націленість на створення сім'ї й народження та виховання нащадків.

5. Відкритість, еволюційна змінність і нетворкінг (спільнототворення).

6. Далекосяжність життєтворчої стратегії.

7. Історичне значення і вплив на наступні покоління.

Схарактеризую їх дещо докладніше.

З погляду гуманістичної психології, однією з визначальних прикмет будь-якої творчої особистості, вирішальним чинником її життєтворчого успіху, рушієм самоактуалізації є **проактивність** (англ. proactivity) – спроможність брати відповідальність за себе і власне життя та на основі усвідомлених цінностей і цілей із власної волі самостійно обирати модель поведінки та життєву траєкторію відповідно до власних принципів і незалежно від умов та обставин (на відміну від реактивності – формування поведінки під впливом детермінізму середовища – зовнішніх стимулів та обставин) (Кові Стівен, 2016, с. 77–105; Франкл, 2024).

Потужна творча енергія І. Франка як харизматичної і різнобічно обдарованої особистості проявилася в його проактивній позиції і гіперпродуктивній діяльності, у бажанні і здатності успішно реалізувати великі плани і проекти, ставити перед собою високі цілі й ефективно досягати їх, в амбіції міняти світ, руйнувати старе і будувати нове, наполегливо йти до мети. При цьому його гіперактивна енергія і сильна особистість була оперта на могутній інтелект, тверду волю і високу мотивацію. «Завдяки своєму великому талантові будував Франко те нове в усіх областях духового життя народу, зоставляючи скрізь печать свого духа», – зауважував М. Лозинський (Лозинський, 1917, с. 420). Його енергія яскраво демонструвала силу, проявлену в діяльності, що як потужна духовно-творча субстанція фонтанувала через вінця і заряджала інших своїм запалом до праці.

І. Франко заявив про себе яскравим, багатограним і всестороннім талантом та гіперпродуктивною творчістю і різномірною діяльністю, що охоплювали різні ділянки знань і суспільного життя. Цю рису своєї особистості сам І. Франко означував як «гаряче

бажання обняти цілий круг людських інтересів» і «бути чоловіком, освіченим чоловіком, не лишитися чужим у жаднім таким питанні, що складається на зміст людського життя» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 309). Ще за життя його називали «академією наук» та «університетом» в одній особі. Сучасні дослідники кваліфікують такі його різногранні таланти і зацікавлення як універсалізм, енциклопедизм, поліматію, які у найвищій мірі засвідчують його геніальність, а відтак і дають підстави ставити його ім'я поруч із найбільшими геніями світової історії. Франкознавець Б. Тихолоз слушно відзначає, що І. Франко – це «рідкісний у світовому контексті й унікальний – в українській історії приклад *універсального генія* – всебічно обдарованої й гармонійно розвинутої творчої особистості, що реалізувала власний потенціал не в одній, а одразу в багатьох галузях культури. <...> Жоден із діячів нашої культури (і мало хто – світової) не може зрівнятися з ним за всебічністю інтересів, енциклопедичністю знань та продуктивністю праці. У нашій культурній та інтелектуальній історії Франко став не просто “другим після Шевченка” (чи то пак “галицьким Шевченком”), а українським Арістотелем та Леонардо Да Вінчі, Вольтером і Гете, ставши в один ряд із найбільшими геніями людства й тим самим закарбувавши своє ім'я не тільки до літопису національного поступу, а й до золоті книги надбань людської цивілізації загалом» (Тихолоз, 2021, с. 39–40).

Творчий вибух І. Франка як креатора був сильним, яскравим і масштабним. Талант, помножений на працю («працювати, працювати, працювати / в праці сконати!» (Франко, 1976–1986, т. 1, с. 28); «Лиш в праці варто і для праці жити» (Франко, 1976–1986, т. 1, с. 146); «Така вже моя натура, що праці своєї не покину ніколи» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 310) та ін.) і глибоко усвідомлене почуття обов'язку та громадянського служіння народові («Яко син селянина, вигодований твердим мужицьким хлібом, я почував себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 310), він нагадував активно діючий вулкан (Тихолоз, 2024) або виняткового і героїчного велетня-титана (Возняк, 1946; Возняк, 1958) – у кожному разі було це явище небуденне і унікально неповторне!

І. Франко – надзвичайно плідний письменник, що реалізував свій талант у різних жанрах поезії (серед яких 10 віршових збірок та близько 50 поем), прози (зокрема 10 творів великої і близько 100 текстів малої прози, «новелістичного Декамерона» (Денисюк, 2005, с. 29), які складають 18 збірок) і драматургії (понад 10 п'єс) і виступав під близько 100 псевдонімами; перекладач-поліглот, що знав 19 мов і збагатив нашу національну скарбницю зразками усної народної творчості та творами близько 200 авторів із 37 національних літератур, будуючи «золотий міст зрозуміння і спочування між нами і далекими людьми, давніми поколіннями» [т. 5, с. 7], між минулим і майбутнім, між культурами Сходу і Заходу; учений-енциклопедист і популяризатор науки, що працював не лише у найрізноманітніших її галузях (як історик і теоретик літератури, літературний критик, компаративіст, бібліограф і книгознавець, мово- і перекладознавець, фольклорист, етнолог і етнограф, культуролог, мистецтвознавець, релігієзнавець, журналістикознавець, історик, статист, економіст, соціолог, політолог і правознавець, педагог, психолог, природознавець та ін.), а й на межі наук, демонструючи дивовижний синтез і життєздатність інтердисциплінарних підходів, несподіваних поглядів і творчих практик; журналіст і публіцист; редактор і видавець; громадський діяч і політик; опінієтворець, публічний інтелектуал, творець української національної ідентичності. І це усього лиш стислий перелік його творчих іпостасей, кожна з яких була чи може бути предметом не одного наукового дослідження.

Кількісний вимір творчого спадку І. Франка охоплює понад 6 000 найменувань текстів, 5 000 одиниць зберігання в особистому архіві письменника та 12 000 книг його приватної бібліотеки.

Якісний склад його спадщини повноправно можна уважати одним із найбільших культурно-мистецьких та світоглядних письменницьких надбань українців за всю нашу національну історію, що має неперевершену естетичну вартість і складає вагу для не одного покоління.

Високий **суспільний авторитет** (інтелектуальний, моральний, політичний), широке визнання «по обидва боки Збруча»

та поза етнографічними межами українських земель, літературна й наукова слава у сумі складають *символічний капітал* І. Франка, що став логічним наслідком усієї його життєтворчості, проактивної діяльності та громадянської позиції, обсягу проробленої роботи на різних фронтах і ділянках соціального, культурного і національного життя.

Невипадково його молодший колега по перу, Марко Черемшина, відзначав, що І. Франко справляв враження «великого астрального тіла, що гріє всю Україну, а світить далеко далі» (Черемшина, 2023). Оте «тепло» і «світло» генія відчували не лише ровесники і сучасники І. Франка, воно яскраво пломеніло у майбутнє. Водночас слід відзначити і те, що в добу Франка (саме так сьогодні нерідко називають час, у який жив цей «цілий чоловік», котрий усіляко заперечував свою геніальність: «я не вважаю себе ані таким великим талантом, ані жадним героєм, ані таким вірцевим характером, щоб моя особа могла загригти всіх до себе» (т. 31, с. 308)) не так просто було іншим, молодшим, талантам утверджуватися на літературно-культурному поприщі, бо, як спостеріг Д. Лукіянович, Франко «своїм блеском прислоняв навіть ясні звізди, але меншої величини» (Лукіянович, 1925, с. 275). Хай там як, але усе це свідчило про те, що І. Франко упродовж свого життя зумів акумулювати великий символічний капітал, який забезпечив йому вагомий суспільний авторитет, повагу і реноме. І. Франко, за формулюванням Я. Грицака, таки зумів стати «Пророком у своїй Вітчизні».

Водночас, володіючи навіть усіма вищеведеними рисами (талант, продуктивність, авторитет), одні письменники залишаються творчими самотниками, а інші усе ж формують династії та мережу спільнот (літературні напрями, організації, угруповання, школи...). Метафорично кажучи, одні сяють як зорі, а другі творять сузір'я.

Таке розуміння характерне і для Франкової *концепції національної літератури* (Денисюк, 2005, с. 299–305). У методологічній праці «Метод і задача історії літератури» (1890–1891) він як літературознавець розрізняв, з одного боку, письменників-«самотників», «індивідуалістів», які є хоч і видатними талантами, та «появами занадто одиничними,

незвичайними» (як Т. Шевченко та Марко Вовчок), та, з іншого, власне «національних письменників» як «організаторів духової праці», здатних не тільки одноосібно репрезентувати, але й інтегрувати різноманіття «суспільного, духового національного життя», а отже, й гуртувати довкола себе інші (нехай і менш потужні чи яскраві) таланти, виступаючи своєрідними неофіційними «менеджерами» літературного та загальнокультурного процесу (до цієї категорії дослідник зачисляв, зокрема, П. Куліша та М. Драгоманова).

Звісно, у згаданій студії Франко не використовував сучасних термінів «менеджмент» чи «нетворкінг», але в суті речі обґрунтовував фундаментальний та інноваційний теоретичний підхід, в основі якого категорійна диференціація поодиноких, розрізнених літературних феноменів (проявів індивідуальної творчої активності, пов'язаних навіть із видатними, але самотніми й одиничними посталями), і національної літератури як цілісної системи, колективного витвору національної спільноти загалом.

«Шевченко і Марко Вовчок мені представляються як дві високі тополі серед широкого степу, розкішні та самотні, – пояснював свою думку Франко. – Національна ж література – се ліс, в котрім є й дуби, є й ліщина, але все разом має одноцільний характер – відразу видно, що се ліс, а не степ, що се витвір колективної праці духовної, назрілих загальних змагань усієї суспільності, а не одрізнені прояви поодиноких, самотніх, хоч би й великих талантів» (т. 41, с. 19).

Властиво, Франко належав саме до другої категорії: письменників-«організаторів» (менеджерів), які дбали не про окремі «дерева», а про національну літературу як «ліс», цілісну розгалужену екосистему, а тому в історії культури, попри всю безпрецедентність та унікальність його творчого доробку, він не зостався одинаком-самотником, а радше спільнототворцем (нетворкером). І найбільш природною, органічною зі заснованих ним спільнот була франківська фамільна творча династія.

Тому важливою передумовою масштабування Франкової креативної енергії з його власної творчої індивідуальності на рівень творчої династії як спільноти талантів було

створення сім'ї і наявність спадкоємців (народження й виховання продовжувачів справи засновника). Адже неможливо стати родоначальником, не маючи нащадків.

Бо ж однією з засадничих передумов появи будь-яких династичних утворень є сповідування їх пробандами (батьками-засновниками) сімейних цінностей та пріоритетів, і насамперед свідомо налаштованість майбутнього творця династії на шлюб і створення сім'ї, а відтак і на появу дітей, внуків, правнуків.

«Досягнувши зрілого віку, людина стає громадянином країни, батьком сім'ї, господарем і власником різноманітних предметів, – а отже, з часом починає справляти вплив на долі інших подібних людей і сама зазнає на собі їх впливів. Одним словом, людина стає активним членом суспільства і відчуває всі суспільні зв'язки, які перед тим хоча і впливали на неї, але не так сильно і не так прямо», – твердив І. Франко у статті «Наука і її взаємини з працюючими класами» (1878) (Франко, 1976–1986, т. 45, с. 39).

Біологічно життя І. Франка охоплювало (без трьох місяців) шістдесят років (27. VIII. 1856 – 28. V. 1916), з яких перша половина життя, перші 30 років (дошлюбний період), була позначена періодами народження – зростання і навчання – пошуку пари і накопичення власного символічного капіталу (здобуття репутації, ресурсу популярності і суспільного авторитету у своїй спільноті); а на другу половину життя, наступні 30 років (шлюбний період) припало створення власної сім'ї (одруження і народження чотирьох дітей), будівництво родинної вілли, розширення і примноження суспільної ваги і престижу аж до статусу народного пророка, національного провідника, Мойсея, творця модерної української ідентичності. Зрозуміло, що без першого етапу життя не було б другого, і причинно-наслідковий зв'язок між ними закономірний і логічний, тим паче, що Іван Франко упродовж усього свого життєвого і творчого шляху (властиво їх нероздільності, тому доцільно у стосунку до нього вживати поняття «життєтворчість») неодноразово еволюціонував у своїх поглядах та світогляді.

Він уважав, що чоловік може бути щасливим у житті «тільки у співжитті

з іншими людьми, в родині, громаді, нації. Скріплення, утончення того почуття любові до інших людей, до родини, до громади, до свого народу – от се основна підвалина всякого поступу, без неї все інше буде лише мертва тіло без живої душі в ньому» (Франко, 1976–1986, т. 45, с. 345).

Навіть нещасливі історії кохання чи симпатії до різних жінок у дошлюбний період І. Франка (О. Рошкевич, А. Павлик, Ю. Дзвонковська, У. Кравченко, К. Попович, О. Білинська), які так і не вивершилися матримоніальним зв'язком, засвідчують, що письменник свідомо був налаштований на створення сім'ї. Зі своїми обраницями він (головним чином це задокументовано в його епістолярії) обговорював різні аспекти шлюбу, який мислив не лише як основу майбутньої сім'ї і народження дітей, а й як «сполучення двох людей», об'єднаних «спільною волею і симпатією до спільної, обоєм любої праці» (Франко, 1976–1986, т. 48, с. 115), тобто як міцну «літературно-наукову спілку» (Франко, 1976–1986, т. 48, с. 545). Тож не випадково жінок, яких кохав чи яким симпатизував, І. Франко завжди стимулював до письменницької, перекладацької, етнографічно-фольклорної праці і духовного розвитку.

Окрім любові, базовим чинником для щасливого шлюбу у розумінні Франка була наявність для обох «високої, гуманної і чесної цілі, за котру б того подружжя боролось спільною силою весь вік», бо «люблячи свою спільну ціль, мимоволі любиться і цініться кожного, хто йде до тої самої цілі» (Франко, 1976–1986, т. 48, с. 116). Як показувала реальна практика Франкового життя, нерідко оту «високу і чесну ціль» він ставив значно вище від любові, особистого і родинного щастя. Будучи людиною обов'язку, ненастанної праці і високої працездатності, він часто ставав заручником тих мет, до яких ішов, а відтак жертвував коханням, але не ціллю.

Отим високим метам було підпорядковане і сімейне, родинне життя І. Франка, що полягало у вихованні дітей як «правдиво поступового і сильного покоління» (Франко, 1976–1986, т. 48, с. 116), здатного критично мислити, відстоювати і захищати цінності, прищеплені батьками. А значить, діти ставали не лише генетичними продовжувачами

роду, а й духовними спадкоємцями батька і свідомо забезпечували рух високих ідей уперед – у майбутнє. Відтак напередодні Першої світової війни «бачити вищу ціль перед своїми очима, стремитись до тої цілі» стимулював юне покоління новоорганізованих пластунів уже не І. Франко, а його син Петро (П. Фр., 1913, с. 13).

Віра в поступ була не лише важливим чинником й атрибутом доби, в яку жив І. Франко (доби прогресу і модернізаційних змін), а й характеризувала його самого як особистість дуже чутливу до духу часу (*Zeitgeist*-у) і відкриту до нових викликів, віань, культурних, наукових, мистецьких і суспільних змін. Слушно зазначає Б. Тихолоз: «Це була людина-“перехрестя”, навстіж відкрита до світу, яка з чутливістю інтелектуального сейсмографа жадібно ловила найтонші коливання духовної атмосфери часу, і водночас людина-“поступ”, котра силою своєї індивідуальності немовби репродукувала “в онтогенезі” культурно-історичний “філогенез” своєї епохи» (Тихолоз, 2021, с. 39).

І. Франко **не боявся змінюватися, бути різним, амбівалентним і контрверсійним, розвиватися й еволюціонувати**, врешті-решт – ставати іншим. При цьому він не боявся помилятися і відверто говорив про це. «Певна річ, у моїй діяльності було чимало помилок. Але хто ж, роблячи якесь діло, не помилявся? Та нині я можу дивитися на ті помилки спокійно, бо знаю, що або мені самому, або іншим вони служили осторогою і наукою», – публічно зізнавався І. Франко перед громадою у своїй промові з нагоди 25-літнього ювілею творчої діяльності (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 310).

На кожному з етапів своєї життєтворчості він мав сміливість залишатися собою, вірив у те, що робив тут і зараз («я дбав про те, щоб відповісти потребам хвилі і заспокоїти злобу дня», «я виходив на всяку арену, коли боротьба була потрібна для прояснення справи» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 308), «я дбав поперед усього про теперішніх, сучасних людей» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 309) і вирізнявся умінням ділитися з іншими своїм досвідом, здобутками і соціальним капіталом («пізнавши що-небудь, я бажав і всіх сил докладав довести й інших до того, щоб заціка-

вилися тим і розуміли се») (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 309).

Тож, мовлячи іншими словами, І. Франко **творив мережу, гуртував спільноту однодумців** довкола цінностей, які сповідував сам і якими «запалював» інших. А тому в кожній людині (чи то чоловікові, чи то в жінці), з якою зводило його життя, він намагався розбудити «інтерес до духовного життя» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 309). І оте «бажання освіти, свободи і широкого індивідуального та громадського розвою» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 310) було як органічною рисою його особистості, так і визначало мету і зміст його життя. Понад усе він хотів би, як зізнавався сам, «іти в ряді», разом з іншими, своїми друзями і однодумцями, спільно і розмірено, прокладеною, «протертою дорогою», але «такого ряду не було» (Франко, 1976–1986, с. 311). Тож І. Франкові доводилося самому творити ряд, у якому хотів іти, і «здружувати», інтегрувати ту суспільну мережу, до якої хотів належати – усе це було доконче необхідним для досягнення великої мети.

«Властивий поступ починається аж там, де настає здруження...», – писав І. Франко у своєму філософському трактаті «Що таке поступ?» (1903). – <...> Ціла історія людського роду, то властиво історія здруження людей, зливання одиниць і дрібних родин у громади, племена та держави» (Франко, 1976–1986, т. 45, с. 347–348).

Сенс життєтворчості І. Франка визначала **усвідомлена велика місія** (далекосяжна програма творчої і громадської діяльності, цілі якої виходили за межі життя і можливостей лише однієї людини чи навіть одного покоління). Віра у високі ідеали (свободи, людської гідності, правди, справедливості, рівноправності, незалежності та ін.), які з позиції людини кінця ХІХ ст. видавалися часто нереальними («поза межами можливого»), здатність дивитися вперед і працювати на довготривалу перспективу визначили статус І. Франка як пророка – українського Мойсея, що провадить свій народ до землі обітованої, хоч і розуміє, що сам він до неї не вступить. Ця символічна роль стала підсумковим образом самого письменника у суспільній свідомості сучасників та нащадків (прикметно, на метафоричний титул «українського Мойсея» здобувся також митрополит А. Шептицький).

Задля досягнення високої цілі він ладен був жертвувати індивідуальними і родинними інтересами, особисте підпорядковувати громадському і національному. «... в основі Франкової творчості, – як твердив П. Филипович, – навіть у найсумніші часи, була воля до життя і відчуття свого соціального й національного призначення» (Филипович, 1991, с. 90). На шляху до мети йому доводилося бути інноватором та першовідкривачем, конкістадором-завойовником і рубачем на зарослому бур'яном і хащами бездоріжжі, мулярем і пекарем, каменярем і проводирем – узагалі не цуратися ніякої роботи, «кидатися на різні поля» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 309), часто розпорошувати свій талант на дрібниці чи злобу дня. Однак беззастережна віра і певність у правильно обраному шляху, аж до самозречення і розчинення у справі, яку робив, ніколи не покидали І. Франка: «Нехай пропаде моє ім'я, але нехай росте і розвивається руський народ!» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 310).

Свою життєву місію сам письменник бачив у тому, щоб збудувати основу, закласти міцний фундамент шляхів і векторів розвитку нації, на якому наступні покоління будуватимуть «пишне, сміле склепіння» (Франко, 1976–1986, т. 31, с. 309). Національний проєкт, творцем якого він став і у який вірив, включав багато ланок суспільного життя (від літературно-культурних до економічних і політичних) і потребував для його втілення наступних свідомих поколінь, «сміливих душ і бистрих очей» (Франко, 1976–1986, т. 45, с. 277). Український Мойсей сповнив свою життєву місію, дійшов до кінця свого шляху, водночас його життєвий фінал (означений датою біологічною смертю) став для його наступників духовним «прологом – не епілогом».

Історичне значення і вплив І. Франка на наступні покоління українців стали епохальними, а його творчий спадок має загальнонаціональне значення. «...Сміло можемо назвати Франка найбільшим з сучасних синів України, виїмковим явищем всесторонньої сили людського духа, постаттю, що навіки яснїтиме в історії нашого розвитку величчю й безсмертністю своїх діл, які будуть невичерпаним джерелом духових вартостей для грядущих і грядущих поколінь українського

народу», – писав М. Лозинський (Лозинський, 1917, с. 420).

Таких і подібних до них висловлювань від часу смерті І. Франка і до сьогодні можна навести чимало. Усі вони у різний спосіб засвідчують не лише те, що І. Франко наміцно увійшов до канону найбільших українців усіх часів (поруч з Т. Шевченком і Лесею Українкою він становить національну «трійцю» – чільний тріумвірат національного канону, і не лише літературного, а й загальнокультурного, ба навіть політичного), найвидатніших творців української національної ідентичності й найпродуктивніших творців у світовій історії, а й те, що він залишається сьогодні важливим дороговказом для сучасних поколінь українців, які виборюють українську незалежність у вирі війни, важливим маркером і символом України, її волі і свободи.

Висновки. Потужна творча енергія, характерна для особистості І. Франка, у поєднанні з багатогранною і чисельною творчою спадщиною, проактивною громадською діяльністю забезпечили письменнику суспільний авторитет і стали основою його символічного капіталу. А створення сім'ї, народження спадкоємців (чотирьох дітей), активне творення мережі, гуртування і формування спільноти однодумців як серед свого покоління, так і серед покоління своїх дітей, помножені на усвідомлену велику націєтворчу місію, визначили І. Франка як творця-засновника фамільної династії в українській літературі.

Перспектива досліджень теми літературної династії Франків накреслює наступне комплексне вивчення творчого доробку нащадків письменника (зокрема його дітей Андрія, Тараса, Петра і Анни Франків) у контексті спадкоємності і трансформації ідей, цінностей, жанрових та стильових домінант, з'ясування моделей міжгенераційної передачі духовного спадку. Поза тим, приклад дослідження Франкової життєтворчої стратегії як династичного предка може бути застосований як до аналізу інших видатних родин української інтелігенції, так і до порівняльного вивчення феномену літературних династій в національній та світових культурах.

ЛІТЕРАТУРА

- Возняк М.** Титан праці. Львів : Вільна Україна, 1946. 93 с.
- Возняк М.** Велетень думки і праці. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1958. 404 с.
- Денисюк І.** Літературознавчі та фольклористичні праці : У 3 томах, 4 книгах. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2005. Т. 2: Франкознавчі дослідження. 528 с.
- Кові Стівен Р.** 7 звичок надзвичайно ефективних людей : потужні інструменти розвитку особистості / пер. з англ. О. Любенко. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. 384 с.
- Лозинський М.** Значінє Івана Франка. *Вістник Союзу визволення України*. 1917. Чис. 157. Від 1. VII. С. 418–420.
- Лукіянович Д.** Осип Маковей (Огляд 40-літньої літературної і громадської праці). *ЛНВ*. 1925. Т. 87. Кн. 7–8. С. 267–275.
- П. Фр.** [Петро Франко]. Пласт (Скавт). *Ілюстрована Україна*. 1913. Чис. 11 (від 14. VI.). С. 13.
- Тихолоз Б.** Іван Франко – вулкан неможливого. *Читомо*. URL: <https://chytomo.com/ivan-franko-iak-tremtiachymy-rukamy-napysaty-50-tomiv/>.
- Тихолоз Б.** Франко як текст : Досліди і досвіди. Львів : Простір М; [Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка], 2021. 992 с.
- Филипович П. П.** Літературно-критичні статті. / упоряд. авт. передмови і приміт. С. С. Гречанюк. Київ : Дніпро, 1991. 270 с.
- Франкл В.** Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків : КСД. 2024. 160 с.
- Франко І.** Зібрання творів : У 50 т. Київ : Наук. думка, 1976–1986.
- Черемшина Марко.** Райська птиця. Зібрання творів / Упоряд. І. Стеф'юк. Брустури : ТОВ «Дискурс»: вид-во «Брустури», 2023. С. 488.

REFERENCES

- Cheremshyna Marko.** (2023). In I. Stef'juk (Comp.), *Rajska ptycja. Zibrannja tvoriv* [Bird of Paradise. Collected Works]. Brustury: TOV «Dyskursus»: vyd-vo «Brustury» [in Ukrainian].
- Denysjuk, I.** (2005). *Literaturoznachchi ta folklorystychni praci* [Literary and folklore works] (Vols. 3. Books 4; Vol. 2). Ljviv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
- Frankl, V.** (2024). *Ljudyna v poshukakh spravzhnjogho sensu. Psykhologh u konctabori* [Man's Search For Meaning: The classic tribute to hope from the Holocaust]. Kharkiv: KSD [in Ukrainian].
- Franko, I.** (1976–1986). *Zibrannja tvoriv* [Collected Works] (Vols. 50). Kyjiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Fylypovych, P. P.** (1991). In S. S. Ghrechanjuk (Ed. by author, preface and notes), *Literaturno-krytychni statti* [Literary and critical articles] Kyjiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Kovi Stiven, R.** (2016). In O. Ljubenko (Translat.), *7 zvychoh nadzvyhajno efektyvnykh ljudej: potuzhni instrumenty rozvytku osobystosti* [The 7 Habits of Highly Effective People] Kharkiv: Klub simejnogho dozvillja [in Ukrainian].
- Lozynskyj, M.** (1917). Znachinje Ivana Franka [The meaning of Ivan Franko]. *Vistnyk Sojuza vyzvolennja Ukrajiny – Bulletin of the Union for the Liberation of Ukraine* (Issue 157), (pp. 418–420) [in Ukrainian].
- Lukijanovych, D.** (1925). Osyp Makovej (Oghljad 40-litnjoji literaturnoji i ghromadsjkoji praci) [Osyp Makovei (Review of 40 years of literary and public activity)]. *LNV* (Vol. 87), (pp. 267–275) [in Ukrainian].
- P. Fr.** [Petro Franko]. (1913). Plast (Skavt) [Plast (Scout)]. *Iljustrovana Ukrajina – Illustrated Ukraine* (Issue. 11), (pp. 13) [in Ukrainian].
- Tykholog, B.** (2024). Ivan Franko – vulkan nemozhlyvogho [Ivan Franko – the volcano of the impossible]. *Chytomo – Read*. Retrieved from: <https://chytomo.com/ivan-franko-iak-tremtiachymy-rukamy-napysaty-50-tomiv/> [in Ukrainian].
- Tykholog, B.** (2021). *Franko jak tekst: Doslidy i dosvidy* [Franko as a Text: Experiments and experiences]. Ljviv: Prostir M; [Ljvivskyj nacionalnyj literaturno-memorialnyj muzej Ivana Franka] [in Ukrainian].
- Voznjak, M.** (1958). *Veleteny dumky i praci* [Giant of thought and work]. Kyjiv: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnjoji literatury [in Ukrainian].
- Voznjak, M.** (1946). *Tytan praci* [Titan of Labor]. Ljviv: Viljna Ukrajina [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.09.2025 р.

Прийнято до друку 27.11.2025 р.

Опубліковано: 05.12.2025 р.